

ПРАВОВІ ПРЕДМЕТНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ПОКАЗНИКИ ПРОФІЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ (КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTI)

***Резюме.** У статті досліджено правову предметну компетентність як багаторівневе утворення, що формується на різних ступенях навчання правознавства в загальноосвітній школі, а також розроблено критерії визначення рівнів сформованості профільної правової предметної компетентності та правових предметних компетенцій відповідно до 12-тибальної системи оцінювання.*

***Ключові слова:** правова предметна компетентність; правова предметна компетенція; профільна правова предметна компетентність; когнітивна, практично-поведінкова, аксіологічна компетенції.*

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід сьогодні глибоко вивчається на теоретичному рівні та активно впроваджується в практику навчання в загальноосвітній школі. Виходячи з його положень, освітнім результатом має стати компетентність як набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Результативним показником компетентності є відповідні компетенції – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини [2]. Вивчаючи умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі, С. Трубачева акцентує на дидактичну специфіку, закладену в поняття «компетентність», адже, як педагогічна категорія, компетентність може характеризувати і певний етап в освітньому процесі, і його кінцевий результат. Це пов'язане з тим, що перелік освітніх компетенцій є заданою соціальною вимогою до освіченості учня, необхідною для його подальшого ефективного функціонування в певній сфері людської діяльності, а оскільки набуття цих компетенцій відбувається поступово в процесі навчання, то рівень компетентності учня на різних його етапах буде не однаковим. Викладене вказує на різнорівневий характер компетентнісного навчання. Певні послідовні рівні у формуванні компетентностей учнів можуть бути співвіднесеними із ступенями навчання в загальноосвітній школі. Так, вимоги до освіченості учнів початкової школи відповідатимуть елементарному, основної школи – базовому, старшої школи – загально-освітньому рівню компетентності школяра. Крім того, кожен з таких рівнів передбачатиме декілька етапів формування компетентності, які, по-перше, мають бути пов'язаними з послідовністю формування досвіду учнівської діяльності відносно предметів і процесів сучасності; по-друге, віддзеркалювати хід навчального процесу: мотивацію навчання (усвідомлення учнем цілей і завдань), актуалізацію мінімально необхідного досвіду діяльності, вивчення нового матеріалу з відпрацюванням теоретичного і практичного навчально-інформаційних блоків, самоаналіз отриманих результатів та співвіднесення їх з передбачуваними. Формування в учнів компетенцій може бути спеціальним (безпосереднім) або контекстним (опосередкованим) і здійснюватись упродовж будь-якого часу – однієї навчальної теми або всього строку навчання в школі [3, 51]. Такий підхід дозволяє розглядати правову предметну компетентність як багаторівневе утворення, що формується на різних ступенях навчання правознавства в середній школі. У свою чергу, кожен з рівнів правової предметної компетентності за ступенем навчання диференціюється за рівнями навчальних досягнень учнів / рівнями сформованості компетентності (компетенцій) відповідно до 12-тибальної системи оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Тематика компетентнісного підходу

в освіті викликає сьогодні особливий науковий інтерес. Його сутність та значення висвітлювали у своїх працях І. Бех, Н.Бібік, О. Дахін, О. Іванова, В. Краєвський, О. Овчарук, К. Одинець, Л.Паращенко, Р. Пастушенко, О. Пометун, Г. Селевко, А. Хуторський та ін. Різні аспекти правової компетентності студентів вищих навчальних закладів вивчали А. Будас, Я. Кічук, Д. Клочкова, О. Ладиченко та ін. Методично-дидактичні умови упровадження компетентнісного підходу в практику навчання правознавства в середній загальноосвітній школі досліджували С.Нетьосов, О. Пометун, Т. Ремех, Т. Смагіна, Ю. Сурмяк. Так, Т. Ремех визначила рівні та показники (критерії) сформованості компонентів правової компетентності учнів 8-х класів загальноосвітніх шкіл, які формуються у результаті навчання курсу за вибором правознавчого спрямування [5, 125-128]. С. Нетьосов дав якісну характеристику рівнів сформованості предметних компетентностей з курсу «Основи правознавства», визначив поняття «правова компетентність» та «предметна компетентність з «Основ правознавства»» [4, 27]. Однак, правова компетентність не вивчалася як різнорівневе утворення, її окремі рівні не були предметом спеціального наукового дослідження, чим і обумовлюється тема та мета нашої статті.

Метою статті охоплюється дослідження правової предметної компетентності як багаторівневого утворення, що формується на різних ступенях навчання правознавства в загальноосвітній школі, а також розробка критеріїв визначення рівнів сформованості профільної правової предметної компетентності та правових предметних компетенцій відповідно до 12-ти-бальної системи оцінювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з положень компетентнісного підходу, метою та результатом навчання правознавства в середній школі є правова предметна компетентність, під якою розуміємо інтегровану здатність особистості учня цілісно реалізувати на практиці у різних контекстах життя та діяльності правові знання, відповідні уміння й навички, цінності, ставлення, досвід специфічної діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням знань, набутий учнями у процесі навчання правознавства. Її результативними показниками є правові предметні компетенції (когнітивна, практично-поведінкова та аксіологічна (ціннісно-мотиваційна)). Кожна з них – це сукупність знань, умінь, навичок, характерних рис, набутих учнями у межах засвоєння змісту правознавства як шкільного предмета, необхідних їм для виконання певних дій з метою розв'язання проблем, задач, ситуацій згідно з приписами чинного права.

Ми визначили наступні рівні правової предметної компетентності: елементарний, базовий, загальноосвітній та профільний, що обґрунтовується наступним. У деяких освітніх закладах учні 7/8-их класів вивчають допрофільні курси і курси за вибором правознавчого спрямування. Виходячи з поділу курсів на епізодичні, системні й безпосередньо наукові, запропонованого С. Гессеном, допрофільні курси і курси за вибором правознавчого спрямування можна охарактеризувати як епізодичні за своєю сутністю. Їх специфіка обумовлюється завданнями. Вони зводяться до того, що аналіз епізодів, які оточують учня та цікавлять його як істоту, включену у певну діяльність, має сприяти усвідомленню ним основних елементів, з яких складаються ці епізоди, і тієї системи, яка містить їх у собі та пояснює їх. Такі курси мають бути лише пронизаними науковою системою, зазначає С.Гессен, прагнути до неї, але не перетворюватися на неї передчасно [1, 282]. Тож результатом їх вивчення є правова предметна компетентність елементарного рівня. Шлях її формування – спеціальний (безпосередній).

На рівні самостійного предмету навчання правознавства розпочинається лише в 9-му класі загальнообов'язковим курсом, результатом чого є правова предметна компетентність базового рівня. Вона також формується спеціальним шляхом. У 9-му класі правознавство вивчається вже на рівні «систематизованого» курсу. Саме система науки стає справжнім предметом навчання в цей час. Систематизований курс позначається повнотою та завершеністю не в сенсі вичерпання всіх подробиць, а в сенсі огляду всіх складових системи,

в яких кожний елемент посідає певне місце. Характеристиками такого курсу є єдність, структурованість і неперервність. З одного боку, вказує С. Гессен, систематизований курс передбачає завершене вивчення системи наукових знань, з іншого, є перехідним щаблем у навчанні, готує учня до оволодіння «методом наукового дослідження» шляхом включення його в самостійну дослідницьку діяльність, що фактично відбувається в старшій школі [1, 295-296, 310].

Загальноосвітній рівень правової предметної компетентності школяра сьогодні також формується спеціальним шляхом, є результатом навчання курсу «Правознавство» у тих класах старшої школи, в яких воно не вивчається на профільному рівні. Однак, починаючи з 1 вересня 2018 року, відповідно до Державного стандарту від 23.11.2011 р., який в частині повної загальної середньої освіти впроваджується з 1 вересня 2018 року, та проекту Концепції профільного навчання від 12.06.2013 р. вивчення цього курсу не передбачається, отже, формування даного рівня правової компетентності має стати опосередкованим, відбуватися у контексті засвоєння учнями змісту інших навчальних дисциплін.

У результаті навчання правознавства в 10-11-х класах суспільно-гуманітарного напрямку, правового профілю в учнів формується профільний рівень правової предметної компетентності. Він ґрунтується на базовому, є вищим, у порівнянні з ним, водночас є сходинкою до професійної правової компетентності, що набувається у вищих юридичних закладах освіти.

В умовах пошуків оптимальної моделі старшої профільної школи, визначення мети і обґрунтування змісту освіти в ній, актуалізується питання розроблення рівнів сформованості та критеріїв оцінювання профільної правової предметної компетентності як мети і результату поглибленого навчання правознавства. Розробляючи їх, ми виходили передусім з функцій правової предметної компетентності, а саме: відображати (мати) особистісну й соціальну значущість для молодого громадянина; сприяти самореалізації особистості учня в навчанні, забезпечувати його залучення у цей процес та активну участь у ньому; спрямовувати навчання на пізнання реальної державно-правової дійсності; забезпечувати інтеграцію теоретичних знань та практичних умінь і навичок, комплексне застосування знань, умінь і способів діяльності; формувати відповідний досвід предметної діяльності учня, необхідний для вироблення здатності застосовувати його у практичній діяльності для вирішення конкретних завдань; забезпечувати формування галузевої суспільствознавчої та ключової громадянської компетентностей; відігравати роль загальної характеристики якості підготовки учня і засобу цілісного особистісного й соціально значущого освітнього контролю.

Під час проектування конкретних компетенцій як результативних показників профільної правової предметної компетентності ми послідовно визначаємо їх обсяг (рівень сформованості: початковий, середній, достатній, високий) за конкретними критеріями (знаннями, уміннями й навичками, цінностями, ставленнями, що формуються в учня на даному етапі навчання).

Нижче викладено критерії сформованості когнітивної компетенції.

Початковий рівень (1-3 бали). Учень / учениця:

- знає незначну частину наукових понять курсу, вказує деякі їх ознаки, переважно не доцільно використовує терміни та поняття для пояснення державно-правових подій, явищ, процесів;

- за допомогою вчителя може характеризувати, аналізувати окремі адаптовані джерела правової інформації, опрацьовує лише основну літературу і джерела, рекомендовані вчителем;

- за допомогою вчителя: може здійснювати окремі нескладні логічні інтелектуальні операції з правовою інформацією; складає простий план, конспект, здійснює спроби використовувати їх для відповіді; викладає правову інформацію в усній та письмовій

формах; ідентифікує особу залежно від її правового статусу, розкриває окремі аспекти механізму захисту прав і свобод людини і громадянина;

- не може використовувати відомості з інших навчальних предметів для розкриття державно-правових явищ і процесів та брати участь у дискусії на правову тематику, здійснює спроби вести діалог з окремих тем чи питань.

Середній рівень (4-6 балів). Учень / учениця:

- знає половину наукових понять курсу, вказує частину їх ознак, почасти доцільно використовує їх для пояснення державно-правових подій, явищ, процесів;

- переважно самостійно характеризує, аналізує адаптовані джерела правової інформації, за допомогою вчителя – неадаптовані, як правило, опрацьовує основну літературу і джерела, іноді додаткові;

- переважно за допомогою вчителя здійснює різні логічні інтелектуальні операції з правовою інформацією, самостійно може робити нескладні висновки, давати загальну характеристику;

- переважно самостійно складає простий план, за допомогою вчителя – складний, опорний та розгорнутий конспекти, з деякими труднощами використовує їх для відповіді;

- може проводити нескладні дослідження на правову тематику, потребує постійних рекомендацій вчителя;

- вміє викладати правову інформацію в усній та письмовій формах, за допомогою вчителя готувати повідомлення і виступати з ними перед класом;

- за допомогою вчителя ідентифікує особу залежно від її правового статусу, частково розкриває механізми захисту прав і свобод людини;

- за допомогою вчителя може використовувати відомості з інших навчальних предметів для розкриття державно-правових явищ і процесів;

- може вести діалог з окремих нескладних питань, здійснює спроби брати участь у дискусії на правову тематику, однак, не може обґрунтувати особисту думку чи правову позицію, його аргументація, як правило, не переконлива, іноді оперує не достовірними фактами, не доцільно використовує поняття та терміни; не завжди толерантно ставиться до поглядів, які не співпадають з його власними.

Достатній рівень (7-9 балів). Учень / учениця:

- знає більшу частину наукових понять курсу, визначає їх та переважно доцільно використовує для пояснення державно-правових подій, процесів;

- вміє характеризувати, аналізувати різні джерела правової інформації, нормативно-правові акти, вивчає не лише основну, але й додаткову, рекомендовану вчителем літературу та джерела;

- переважно самостійно здійснює логічні інтелектуальні операції з правовою інформацією;

- самостійно складає різні типи планів, опорний та розгорнутий конспекти, використовує їх для відповіді, іноді потребує допомоги вчителя;

- може проводити дослідження на правову тематику, однак, потребує періодичних рекомендацій вчителя;

- вміє викладати правову інформацію в різних формах, готувати повідомлення, за допомогою вчителя – доповіді та виступати з ними;

- переважно самостійно ідентифікує особу залежно від її правового статусу, розкриває механізми захисту прав і свобод людини і громадянина;

- переважно самостійно може використовувати відомості з інших навчальних предметів для глибшого розкриття та пояснення державно-правових явищ і процесів;

- може вести діалог, брати участь у дискусії на правову тематику, обґрунтувати особисту думку чи правову позицію, однак, його аргументація не достатньо переконлива, іноді не доцільно використовує поняття і терміни або оперує не достовірними фактами; як

правило, толерантно ставиться до поглядів, які не співпадають з його власними.

Високий рівень (10-12 балів). Учень / учениця:

- знає всі наукові поняття курсу, визначає їх, доцільно використовує для пояснення державно-правових подій, явищ, процесів, пізнання нового;
- вміє характеризувати, аналізувати різні джерела правової інформації, вивчає не лише основну й додаткову літературу та джерела, рекомендовані вчителем, але й самостійно знаходить інші;
- самостійно вміє здійснювати складні логічні інтелектуальні операції з правовою інформацією: аналізує, порівнює, систематизує, структурує, узагальнює, робить висновки, розуміє та пояснює державно-правові закономірності, встановлює причинно-наслідкові зв'язки та тенденції; використовує класифікацію державно-правових явищ та юридичних фактів як важливий спосіб пізнання складності й багатоманітності правової сфери життя та діяльності суспільства і держави; виявляє цілковите розуміння державно-правових процесів;
- вміє складати різні типи планів, писати есе з обґрунтуванням особистої правової позиції, складати опорний та розгорнутий конспекти і використовувати їх для відповіді;
- може проводити дослідження на правову тематику, вміє самостійно визначати мету роботи, прогнозувати кінцеві результати, підбирати інформацію (літературу, джерела), необхідну для їх досягнення;
- вільно логічно, послідовно, аргументовано викладає правову інформацію в усній, письмовій та ін. формах, вміє готувати повідомлення, доповіді та виступати з ними перед різною аудиторією; давати усну чи письмову рецензію на відповідь чи виступ інших учнів;
- ідентифікує особу залежно від її правового статусу, повністю розкриває механізми захисту прав і свобод людини і громадянина;
- може використовувати відомості з інших навчальних предметів для глибшого розкриття та пояснення державно-правових явищ і процесів, що свідчить про високий рівень узагальнення та систематизації знань;
- може вільно вести діалог, брати участь у дискусії на правову тематику, обґрунтувати особисту думку чи правову позицію, наводити аргументи і контраргументи; толерантно ставиться до поглядів, які не співпадають з його власними.

Критерії сформованості практично-поведінкової компетенції наступні.

Початковий рівень (1-3 бали). Учень / учениця за допомогою вчителя:

- може розробляти нескладні структурно-логічні схеми і таблиці;
- використовує нормативно-правові акти для вирішення правових задач, юридичного аналізу ситуацій у процесі навчання в стандартних ситуаціях, не може переносити ці вміння в незнайомі (нестандартні) ситуації;
- може визначити (на рівні «так – ні»), який правовий (процесуальний) документ необхідно скласти в конкретній ситуації, вказує 1-2 вимоги до його оформлення, здійснює спроби розробити окремі елементи (частини) цього документа.

Середній рівень (4-6 балів). Учень / учениця:

- самостійно може розробляти нескладні структурно-логічні схеми і таблиці, за допомогою вчителя – більш складні; за допомогою вчителя може брати участь у виконанні проектів групою;
- за допомогою вчителя знаходить потрібні нормативно-правові акти та використовує їх за зразком чи пам'яткою для вирішення типових правових задач, юридичного аналізу ситуацій, відчуває суттєві труднощі при перенесенні цих умінь у нестандартні ситуації;
- почасти обирає моделі правомірної поведінки та реалізує правові приписи для правомірної участі у суспільних, зокрема правових, відносинах;
- за допомогою вчителя може визначити, який правовий (процесуальний) документ необхідно скласти в конкретній ситуації, вказує деякі вимоги до його оформлення, може розробити окремі елементи (частини) цього документа.

Достатній рівень (7-9 балів). Учень / учениця:

- переважно самостійно може використовувати правові теоретичні знання та логічні й мовленнєві вміння для виконання практичних завдань: складає структурно-логічні схеми і таблиці різного ступеня складності, виконує проекти (індивідуально та у групі);
- самостійно вміє знаходити потрібні нормативно-правові акти та використовувати їх для вирішення правових задач, юридичного аналізу ситуацій у процесі навчання, при перенесенні цих вмінь у нестандартні ситуації іноді потребує допомоги вчителя;
- як правило, обирає моделі правомірної поведінки та реалізує правові приписи для правомірної участі у суспільних, зокрема правових, відносинах;
- самостійно може визначити, який правовий (процесуальний) документ необхідно скласти в конкретній ситуації, називає його частини та вимоги до оформлення, однак, при складанні іноді відчуває окремі труднощі й потребує допомоги вчителя.

Високий рівень (10-12 балів). Учень / учениця:

- самостійно в повному обсязі може використовувати правові теоретичні знання та логічні й мовленнєві вміння для виконання практичних завдань: складає структурно-логічні схеми і таблиці різного ступеня складності, виконує проекти (індивідуально та у групі);
- вміє знаходити потрібні нормативно-правові акти та використовувати їх для вирішення правових задач, юридичного аналізу ситуацій у процесі навчання та життя, в знайомих і нестандартних ситуаціях;
- завжди обирає моделі правомірної поведінки та в повному обсязі реалізує правові приписи для правомірної участі у суспільних, зокрема правових, відносинах;
- може визначити, який правовий (процесуальний) документ необхідно скласти в конкретній ситуації, називає його частини і вимоги до оформлення та самостійно складає його;
- вміє самостійно організувати власну діяльність на досягнення особистісно значимих (персональних) цілей навчання правознавства (участь в олімпіаді з правознавства, секції МАН, правових конкурсах).

Нижче викладено критерії сформованості аксіологічної компетенції.

Початковий рівень (1-3 бали). Учень / учениця:

- частково усвідомлює значення загальнолюдських і морально-правових цінностей, держави і права як цінностей, за допомогою вчителя пояснює та висловлює особисте ціннісно-оцінне судження щодо них;
- власну поведінку та поведінку інших людей переважно оцінює на рівні «добре / погано», відчуває значні труднощі при їх оцінці з позицій правомірності / протиправності;
- переважно індиферентно ставиться до проявів протиправної поведінки, прав і свобод інших людей та їх діяльності щодо захисту прав і свобод у разі порушення; майже не усвідомлює взаємозв'язок і взаємообумовленість прав і обов'язків, не може обґрунтувати його;
- за допомогою вчителя здійснює спроби рефлексувати свої дії з позиції суб'єкта правовідносин.

Середній рівень (4-6 балів). Учень / учениця:

- усвідомлює значення загальнолюдських і морально-правових цінностей, держави і права як цінностей, однак, його розуміння цих цінностей одиничне, не узагальнене, може пояснити його лише на конкретних прикладах, висловлює відповідне ціннісно-оцінне судження;
- власну поведінку та поведінку інших людей оцінює почасти з позицій її правомірності / протиправності, іноді на рівні «добре / погано»;
- почасти негативно ставиться до проявів протиправної поведінки, поважає права і свободи інших людей, виявляє інтерес до діяльності, пов'язаної із захистом прав і свобод у разі їх порушення; частково усвідомлює взаємозв'язок та взаємообумовленість прав і

обов'язків, обґрунтовує його за допомогою вчителя;

- за допомогою вчителя рефлексує свої дії з позиції суб'єкта правовідносин.

Достатній рівень (7-9 балів). Учень / учениця:

- усвідомлює значення загальнолюдських і морально-правових цінностей, держави і права як цінностей, його розуміння цих цінностей більш узагальнене, для їх пояснення використовує не лише приклади, але й абстракції, висловлює відповідне особисте ціннісно-оцінне судження;

- оцінює власну поведінку та поведінку інших людей переважно з позицій її правомірності / протиправності, може пояснити оцінку, спираючись на норми чинного законодавства;

- переважно негативно ставиться до проявів протиправної поведінки, поважає права і свободи інших людей та, як правило, позитивно оцінює діяльність щодо їх захисту у разі порушення; усвідомлює взаємозв'язок та взаємообумовленість прав і обов'язків, однак, самотійно не може повною мірою обґрунтувати його;

- переважно самотійно рефлексує свої дії з позиції суб'єкта правовідносин.

Високий рівень (10-12 балів). Учень / учениця:

- повною мірою усвідомлює значення загальнолюдських і морально-правових цінностей, вміє формулювати, висловлювати, пояснювати особисте ціннісно-оцінне судження з цих позицій;

- оцінює власну поведінку та поведінку інших людей з позицій її правомірності / протиправності, пояснює оцінку, спираючись на норми права;

- засуджує прояви протиправної поведінки, до прав і свобод інших людей ставиться як до найвищої цінності, позитивно оцінює їх діяльність щодо захисту порушених прав і свобод; повністю усвідомлює взаємозв'язок і взаємообумовленість прав і обов'язків, може обґрунтувати його;

- формулює особистісно значимі (персональні) цілі навчання правознавства (участь в олімпіаді, секції МАН, правових конкурсах).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, правова предметна компетентність є багаторівневим утворенням, що формується на різних ступенях навчання правознавства в середній школі. Ми визначили елементарний, базовий, загальноосвітній та профільний рівні правової предметної компетентності. Кожний з перелічених рівнів диференціюється за рівнями навчальних досягнень учнів / рівнями сформованості компетентності (компетенцій) відповідно до 12-тибальної системи оцінювання. Запропоновані у статті критерії визначення рівнів сформованості правової предметної компетентності є основою відбору та структурування змісту шкільної правової освіти, а також обрання відповідних методик і технологій навчання правознавства, що є перспективним для подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / Сергей Иосифович Гессен. – М.: «Школа-Пресс», 1995. – 448 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина [та ін.]; під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Нетьосов С. Якісна характеристика рівнів сформованості предметних компетентностей з курсу «Основи правознавства» / Сергій Нетьосов // Історія в школах України. – 2010. – № 1. – С. 27-29.

5. Ремех Т.О. Методичні засади навчання правознавства в процесі допрофільної підготовки школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Тетяна Олексіївна Ремех. – К., 2011. – 269 с.

Л.Т. РЯБОВОЛ. ПРАВОВЫЕ ПРЕДМЕТНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ КАК ПОКАЗАТЕЛИ ПРОФИЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ ПРЕДМЕТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ (КРИТЕРИИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЕЙ СФОРМИРОВАННОСТИ)

Резюме. В статье исследована правовая предметная компетентность как многоуровневое образование, которое формируется на разных ступенях обучения правоведения в общеобразовательной школе, а также разработаны критерии определения уровней сформированности профильной правовой предметной компетентности и правовых предметных компетенций относительно 12-ти-бальной системы оценивания.

Ключевые слова: правовая предметная компетентность; правовая предметная компетенция; профильная правовая предметная компетентность; когнитивная, практически-поведенческая, аксиологическая компетенции.

L.T. RIABOVOL. LEGAL SUBSTANTIVE COMPETENCE AS A PERFORMANCE PROFILE LEGAL SUBJECT COMPETENCE (CRITERIA FOR DETERMINING THE LEVEL OF DEVELOPMENT)

The summary. The article investigated a substantive legal competence as a multi-level education, which is formed on the different stages of education law in the secondary school, and developed criteria for determining the level of development of the profile of the subject of legal competence and legal subject competences regarding the 12-point evaluation system.

Key words: legal subject matter expertise; legal substantive competence; profile legal subject competence; cognitive, practical and behavioral, value-motivational competence.

Одержано редакцією 11.01.2014 р.